

**АКТЫВІЗАЦЫЯ ТЭРМІНАЛАГІЧНАЙ ЛЕКСІКІ НА ЗАНЯТКАХ
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА (ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)»
(НА ПРЫКЛАДЗЕ ТЭРМІНАЛОГІІ ПРАМЫСЛОВАЙ АЎТАМАТЫКІ)**

Вучэбная дысцыпліна «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» выкладаецца на ўсіх нефілалагічных факультэтах вышэйшых навучальных устаноў і з'яўляецца на першай ступені вышэйшай адукацыі адным са складнікаў цыкла сацыяльна-гуманітарных дысцыплін, асноўная мэта якіх – фарміраванне і развіццё сацыяльна-асобасных кампетэнцый, што садзейнічае развіццю сацыяльна-прафесійнай кампетэнтнасці.

Асноўнай задачай вывучання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» у тэхнічным універсітэце з'яўляецца фарміраванне і авалодванне тэрміналагічнай і прафесійнай лексікай. Паказчыкам з'яўляецца сфарміраванасць моўнай кампетэнтнасці будучага спецыяліста, які можа ўспрымаць, засвойваць і самастойна выкарыстоўваць беларускую лексіку і тэрміналагічныя адзінкі прамысловай аўтаматыкі.

Для падрыхтоўкі студэнта як тэхнічнага спецыяліста вельмі важнае значэнне мае валоданне камунікатыўна-маўленчымі ўменнямі: публічна выступаць, правільна выбіраць стыль і тып свайго маўлення ў адпаведнасці з мэтай і ўмовамі, перакладаць з рускай мовы на беларускую і наадварот тэхнічныя тэксты, супастаўляць і выяўляць адметнасці беларускай і рускай моў на ўсіх моўных узроўнях.

Разгляд і замацаванне вучэбнага матэрыялу на занятках па беларускай мове патрабуе ад студэнтаў наяўнасці ведаў пэўнай дысцыпліны па

спецыяльнасці валодання яе тэрміналогіяй, што абумовіла выкладанне дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» на старэйшых курсах па наступных спецыяльнасцях: «Аўтаматызацыя тэхналагічных працэсаў і вытворчасцей (па накірунках)» і «Прамысловая электроніка». Заўважым, што адзначаецца праблема запамінання і асэнсавання студэнтамі тэрмінаў увогуле і асабліва сучасных састаўных тэрмінаў, якія з кожным годам хуткімі тэмпамі папаўняюць тэрмінасістэмы розных галін навукі тэхнікі. Гэта тлумачыцца тым, што «магчымасць аднаслоўных абазначэнняў сябе ў значнай ступені вычарпала, а з другога боку, – імкненнем да дакладнасці» [1, с. 97 – 98]. Аператыўная памяць студэнта разлічана, як паказвае практыка, на аднаслоўныя і састаўныя двух- і трохкампанентныя тэрміны.

Для фарміравання ў студэнтаў тэрміналагічнага мінімуму неабходна стварэнне арганізаванай сістэмы паняццяў, прадстаўленых моўнымі сродкамі. Для арганізацыі эфектыўнай работы на занятках па беларускай мове і для выканання пастаўленай задачы неабходна найперш забеспячэнне адпаведнай літаратурай і ў першую чаргу лексікаграфічнымі матэрыяламі, паколькі да апошняга часу адсутнічае слоўнік сучаснай тэрміналогіі прамысловай аўтаматыкі.

У сувязі з гэтым была пастаўлена задача распрацоўкі на занятках вучэбнага слоўніка тэрмінаў прамысловай аўтаматыкі, які дапаможа арыентавацца ў тэрмінах данай галіны.

Пры распрацоўцы тэрміналагічнага мінімуму па прамысловай аўтаматыцы, які будзе служыць асновай слоўніка тэрмінаў адпаведнай галіны, намі ўлічваліся: сэнсавая каштоўнасць тэрміна, ужывальнасць тэрміна ў вучэбных і навуковых тэкстах па прамысловай аўтаматыцы, метадычная мэтазгоднасць актывізацыі тэрміна на пэўным этапе навучання.

Так, на пачатковым этапе быў распрацаваны алгарытм работы з вучэбным матэрыялам (падручнікамі, вучэбнымі дапаможнікамі, вучэбна-метадычным комплексам, слоўнікам і даведачным дапаможнікам) з мэтай адбору і апісання лексікі прамысловай аўтаматыкі у межах дысцыплін прафесійнага цыкла.

Распрацоўка слоўніка тэрмінаў прамысловай аўтаматыкі вялася паэтапна: 1) праектаванне слоўніка; 2) адбор крыніц слоўніка і складанне слоўніка; 3) логіка-паняццёвы аналіз адабранага матэрыялу з мэтай фарміравання корпуса слоўніка ў адпаведнасці з абранай структурай; 4) пошук адпаведных эквівалентаў слова на беларускай мове.

У выніку быў складзены тэрміналагічны запіс, які змяшчае наступныя катэгорыі: (1) тэрміны на рускай, адпаведнікі тэрмінаў на беларускай мовах, (2) абрэвіятуры тэрмінаў, (3) дэфініцыі тэрмінаў на рускай і беларускай мовах. Пры выкарыстанні даных катэгорый ўзнікае тэрміналагічныя запісы наступнага віду:

(1) Программное управление ||
Праграмнае кіраванне
(2) ПУ || ПК

(3) деф.: управление по заранее известной программе (задающий сигнал меняется, но заранее известен); [2, с.7] || кіраванне па загадзя вядомай праграме (задавальны сігнал змяняецца, але загадзя вядомы).

(4) конт.: ... *Системы программного управления широко используются в бытовой технике, например, в стиральных машинах.* [2, с.7]

(1) точность ||
дакладнасць

(3) деф.: степень приближения значения рассматриваемого параметра изделия, системы или процесса к истинному или номинальному значению [3, с.206] || ступень прыбліжэння значэння разглядаемага параметра вырабу, сістэмы або працэсу да сапраўднага або намінальнага значэння.

(4) конт.: ... *Точность системы обычно оценивается для одного из эталонных входных сигналов.* [2, с.48]

Як бачым, запіс прадстаўляецца не ўсімі вызначанымі вышэй катэгорыямі, але абавязковымі з'яўляюцца наступныя: (1) тэрміны на рускай, адпаведнікі тэрмінаў на беларускай мовах, (3) дэфініцыі тэрмінаў на рускай і беларускай мовах.

Такая праца, зразумела, у сукупнасці з іншымі відамі і прыёмам і будзе спрыяць авалоданню ведамі як па мове, тэрміналогіі, так і па спецыяльнай дысцыпліне, асэнсаванню працэсаў утварэння новых тэрмінаў ці змен у тэрмінатворчасці і, безумоўна, папаўненню тэрміналагічнага запasu па спецыяльнасці.

Літаратурныя крыніцы

1. Суперанская, А.В. Общая терминология: Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева – Москва: Наука, 1989. – 246 с.
2. Поляков, К.Ю. Теория автоматического управления для «Чайников» / К.Ю. Поляков – Санкт-Петербург, 2008. – 80 с.
3. Горохов, П.К. Толковый словарь по радиоэлектронике. Основные термины : 6 000 терминов / П.К. Горохов – М. : Рус.яз., 1993. – 246 с.